

Igy éltek a budaörsiek hatvan évvel ezelőtt...

Ha hangzatos címre törekednék, címnek azt írhatnám: pontos felvétel a szétszóratlás előtt... Annál becseesebb ez az 1936-os tanulmány, mivel a nagyobb helyismereti könyvszetek sem ismerik már. Azt mondják, az ember szervezete hétevenként újjáalakul, hét év múlva pedig Budaörs lakosait a kitelepítés szórta szét... Temesi Győző tanulmánya a falut az úrnapi virágszőnyeg és a passiójátékok falujaként emlegeti – de hozzáteszi –, ha belenéznél valaki a 9000 lakosú falu hétköznapiába, kiderül hogy semmit nem tud róla, ha csak azt nem, hogy nem érti lakosai beszédét. A faluban ugyan csak magyar nyelvű utcatáblák voltak olvashatók, mégis, lakosai szinte németek.

Oka talán az lehet – írja a szerző –, hogy Budaörs önálló medencében fekszik, a fő úttól messzebb. Meg az is, hogy itt csak 1921 és 1935 között folyt B típusú kétnyelvű tanítás. Budaörsön mindig német nyelvű oktatás folyt az iskolákban – így tudja Temesi...

A falu lakosai ragaszkodnak szokásaikhoz, hagyományaikhoz, nótáikhoz, elzárkózott életet ének. Ugyanakkor a magyar haza sem emelhet kifogást ellenük, az első világháború idején 268 hősi halottat áldoztak fel a harcsteren. Zárkózott életük annyira megalkuvás nélküli, hogy 1921 és 1930 között (ha Temesi jól tudja) mindössze két új lakosa lett a falunak. A lakosság lélekszáma ötven éven belül így is megkétszereződött. „Ez a jelenség páratlan ellenállóképességet mutat, erősebb minden vastag vérfálnál.” A falu földrajzi viszonyai nem kedvezőek, mert „lenn mocsaras a lapos, fenn pedig erdő van, csak az erdő szélén lehetett helyet adni, hogy a lejtő löszös földjét fogják eke alá”. A budaörsiek azonban megvásárolták azokat a területeket is, amelyek kívül estek a falu határán. Íme a helyzet képe: először is az övék a budai határ legnagyobb része, 1600 hold. Az egész Kakukk-hegy déli lejtője. Törökhalántól a hegytől bírnak ötszáz holdat, Torbágyéból száz holdat. Nagytétényből 50 holdat, Buda-fokéből 10 holdat: e szerint az egész gazdálkodási terület 6360 kat. hold. Ez már másképpen fest.

A tanulmányíró a földterület megoszlását egészségesnek tartotta. Két-három holdból egy család már rendszeren megél, de egyetlen birtokos sincs, akinek ötven holdnál nagyobb területe volna. Egy 1934-es adatsor szerint 5 katasztrális holdig 870 birtokos, 10 holdig 215 birtokos, 20 holdig 49, 30 holdig már csak 8 birtokos gazdálkodott, 40 holdja 2 gazdának volt, 50 pedig 3-nak. Összesen 1147 birtokos gazda élt ekkor Budaörsön. „Kétségtelen, hogy ezt a birtokelosztást élénk vállalkozó szellem, hozzáértés és kitarító verejtékes munka hozta létre.”

Felteszi a tanulmányíró a kérdést, mivel keresték meg a budaörsiek a kenyerüket vagy hatvan évvel ezelőtt? Az őszi barackkal, mert a meszes hegyoldal talaja kitűnő, a magasan fekvés megóvjá a fagyoktól. Az 1935-ös nagy fagykár így Budaörsnek nem okozott kárt, viszont már nagyüzemek szállították külföldre a budaörsi barackot, mert a gazdák pontos mérésel, darabonkénti válogatással, gondos csomagolással adták el fontos terméküket.

Az 1935-ös kivétel 600 mázsa súlyban jelentkezett, értéke 50 000 pengő volt. Akinek sem földje, sem gyümölcsöse nem volt, zsellérmunkát vállalt általában napi 2 pengő bérért. Az ipari munkások megkerestek napi 3-4 pengőt is. Politikai elégedetlennel nem találkozott a szerző.

A falu lakosainak életszínvonala aránylag jó, és a főváros közelsége egyéb pénzkeresetre is módot adott. Ugyanakkor az adót tisztességgel fizette a budaörsi német gazda: az 1935. évben az előírás 94%-a folyt be. Aki tehette, félretette jövedelmét és földet, gyümölcsöskertet igyekezett venni, pazarlás a fa-

luban nincs. Vigyáztak a budaörsiek arra is, hogy a megszerzett földterületet átalakítsák, azaz igyekeztek vétel vagy ültetés után szőlőre vagy gyümölcsösre szert tenni. Mert a budaörsi szemében a legnagyobb értékű föld a szőlő volt, ezen termett a jó sasadi bor, és a gyümölcsöskert, pontosabban az akkor már jól meghonosodott őszi barackos.

Az 1936-os falukép további értékes elemeket is őriz, ezt további összefoglalással állítjuk az Anziksz olvasói elé. Ismerjük meg múltunkat, hogy építhessük jelenünket!

KOVÁCS JÓZSEF LÁSZLÓ